

Virtavesikunnostuksien opit monimuotoiseen käyttöön

KTM Jonne Hirvonen, koskimelonnän olosuhdetyöryhmän puheenjohtaja,
Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry

Suomen Melonta- ja Soutuliitto

Sysmän Virtaankosken ennallistaminen 2024-2025 © Jarmo Pautamo

“Siellä missä koskimelojat viihtyvät, niin siellä viihtyvät myös uhanalaiset vaelluskalatkin.”

Suomen Melonta- ja Soutuliitto, koskimelonnän olosuhdetyöryhmä, puheenjohtaja Jonne Hirvonen

Taivalkosken Melontakeskus

SMSL:N KOSKIMELONNAN OLOSUHDETYÖRYHMÄ

- SMSL:n koskimelonnän olosuhdetyöryhmä on koskien ennallistamisessa aktiivinen ja ammattimainen osapuoli. Työryhmällä on valmius ja osaaminen olla mukana eri ennallistamishankkeiden valmistelu-, suunnittelu-, sekä toteutusvaiheessa.
- Työryhmällä on teknistä, kaupallista, kansainvälistä sekä kokemusperäistä annettavaa koskien ennallistamisen suunnitteluun sekä rakentamiseen. Suomessa on lukuisia jokia sekä koskia, joita tullaan ennallistamaan tulevina vuosina.

Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry

Melonta ja soutu ovat liikuntaa luonnossa aidoimmillaan ja puhtaimmillaan, tuhansien järviemme maassa ja Itämeren aalloilla. Suomen Melonta- ja Soutuliitto edustaa ja edistää lajeja, joissa vesillä liikutaan luonnonmukaisesti ihmisen tuottamalla liikkeellä – vesillä lihasvoimin. Luonnonläheisyys, ekologisuus ja vesistöjen kunnioittaminen ovat melonnan ja soudun ytimessä.

- Yhteensä melontaa harrastaa jo noin 80 000, SUP-melontaa 80 000 ja soutuja 20 000 suomalaista.
- Lajit puhuttelevat kaikenikäisiä.
- Maailman nopeimmin kasvava vesiliikuntalaji on SUP-melonta. Uudempia moderneja lajeja ovat myös mm. freestyle-melonta, Pariisin olympialaisten koskikrossi ja coastal-soutu.

SMSL edistää vesillä liikkumista turvallisesti ja vastuullisesti:

- Luonnon virkistyskäytön edunvalvontatyötä sekä turvallisuus- ja vastuullisuustyötä
- Toimien asiantuntijana eri verkostoissa, kuten veneilyverkostossa, melontaturvallisuuden neuvottelukunnassa ja ulkoilufoorumilla
- Verkostoissa yhteistyötä tehdään mm. Sisäministeriön, Onnettomuustutkintakeskuksen, Traficomin, Tukesin, Suomen luonnonsuojeluliiton, Uimaopetus ja hengenpelastusliiton sekä Pidä Saaristo Siistinä ry:n kanssa.

Esimerkkinä Bend Whitewater Park - mitä padon osittainen purku ja kosken muotoilu mahdollistaa monimuotoisen käytön osalta

1. Aktiviteettien yhteensovittaminen kosken ennallistamishankkeessa

1. Mietitään heti alussa keinot millä eri osapuolten tarpeet saadaan selkeästi ja ymmärretysti esille.
2. Kunnostushankkeeseen ryhdyttäessä kannattaa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ottaa yhteyttä Suomen Melonta- ja Soutuliiton koskimelonnin olosuhdetyöryhmään.
3. Hankkeen alussa tutkitaan sekä perustellaan miten melontaa tukevat toimenpiteet voisivat vaikuttaa kunnostuksen ekologisiin päätavoitteisiin ja missä kenties tarvitaan yhteensovitusta.
4. Ranta-asukkaiden ja muiden käyttäjien näkemysten ymmärtäminen on tärkeää sekä tarvittaessa **luodaan paikalliset pelisäännöt**. Tarvittaessa laaditaan **tapahtumakalenteri**, kosken kalastussäännöt ja selvitetään milloin on aktiivisimmat kalastuskaudet ja milloin on koskimelojille otollisin aika.

2. Kaikille toimiva koski

- Monella on vanhastaan käsitys, että melojat haluavat koskesta suoran ja syvän rännin, josta on helppo meloa läpi. Todellisuudessa monipuolinen koski, josta löytyy mm. vaihtelevia virtauksia, syvyysvaihtelua, akanvirtoja, aaltoja ja suuria kiviä on koskimelonnassa kannalta tavoiteltava sekä mielenkiintoinen. **Koski voi olla myös samalla linjassa ekologisten tavoitteiden kanssa, lisäämällä uoman luonnonmukaisia piirteitä ja monipuolisia elinympäristöjä.**
- Myös retkimelojalle on helpompaa, jos koskessa on selkeät ja monipuoliset piirteet, jolloin koskea on mahdollista ”lukea” turvallisen laskureitin löytämiseksi tai päätöksen teon tueksi kosken ohittamiseen maitse.
- Todennäköisesti myös kalastajalle helpompaa havaita ja kalastaa ottipaikat, jos koskessa on selkeät piirteet? **Ei kivipeltoa!**

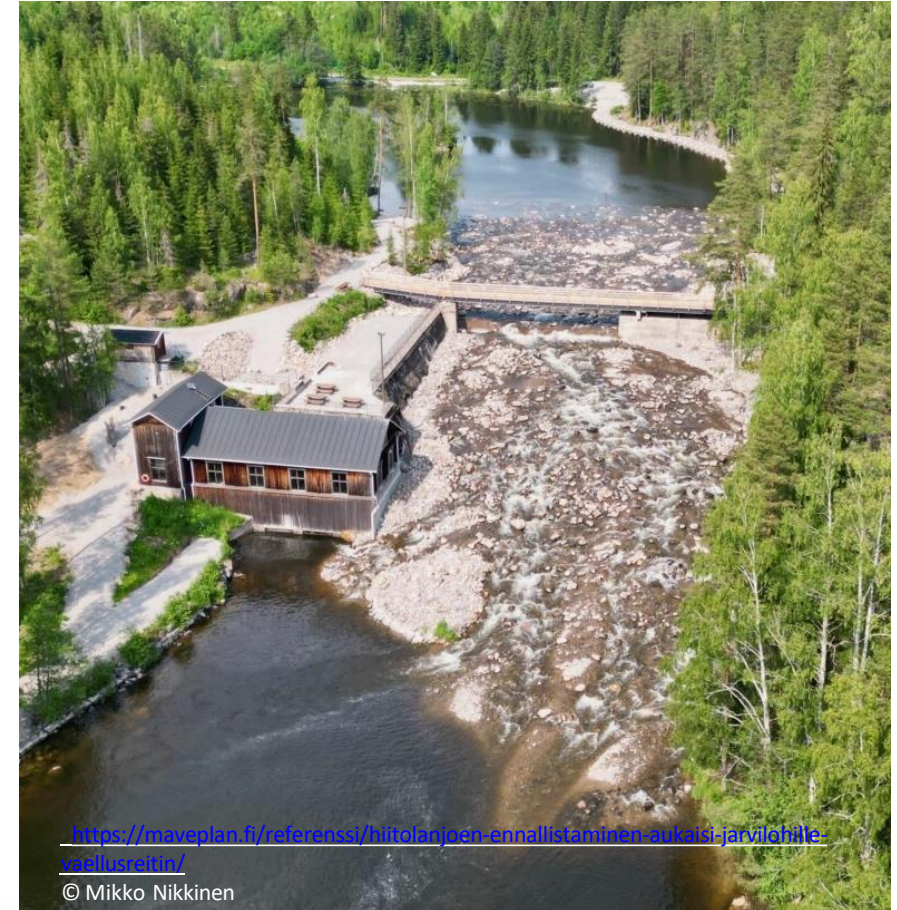
3. Luonnollinen koski – kaikille paras lopputulos?

- Poikastuotantoalueet ja kalastolliset tavoitteet tähtäävät usein siihen, että poikastuotannolle luodaan sopivat virtausnopeudet ja koskipinta-alat. Tämä kuitenkin johtaa herkästi siihen, että kosken korkeusero tasoitetaan pitkälle matkalle ja kosken niskaa saatetaan jopa madaltaa, jotta koskesta saadaan pidempi.
- Tämä on useimmiten melontaolosuhteita heikentävä menettely. Onko tällöin kyseessä enää ennallistaminen, jos tehdään loivempi kuin luonnostaan paikalla sijainnut koski?
- Pohjan uudelleen kiveäminen tai paksu täydennyskiveäminen huokoisella kiviaineksella voi johtaa siihen, että iso osa vedestä virtaa kivien seassa ja koski mataloituu eli osa melontaan ja isojen kalojen käytettävästä virtaamasta ”menetetään”.

4. Virtavesien kunnostuskohteiden valinnassa ja suunnittelussa huomioitavaa

- Kosken olemassa olevasta melontakäytöstä tietämätön voi aiheuttaa suurta vahinkoa koskikunnostuksella jo olemassa olevalle koskimelontapaikalle. Esim. Vihovuonteenkoski Heinävedellä, Saramojoen Louhikoski ja Vantaankoski.
- Kaikista koskista tai sen osista ei aina kannata muokata poikastuotantoalueita. Tämä riippuu paljon koskialueen piirteistä. Esimerkiksi jyrkkä kalliopohjainen koski, jossa ei pienempi kiviaines edes pysy. Puhumattakaan jyrkkien koskien louhimisesta loivemmaksi.
- Pitkälti edellä mainituista uoman suunnitteluun, kiveämiseen ja osallistamiseen liittyvistä syistä koskien ennallistaminen on hyvin vaativa ja syvää asiantuntevuutta vaativa aihealue. **Jokaisen kiven sijoittelulla on merkitystä.**

<https://maveplan.fi/referenssi/hiitolanjoen-ennallistaminen-oukausi-jarvilahde-vaellusreitit/>

© Mikko Nikkinen

5. Kuinka suunnitella ja toteuttaa turvallinen ja monikäyttöinen koski?

Ennallistamisen yhteydessä voidaan tietämättä luoda melojille ja muille veden varaan joutuneille vaarallisia piirteitä koskeen, mikäli riskitekijöistä ei olla tietoisia.

Tyypillisiä riskitekijöitä ovat:

- terävien ja särmiikkäiden kivien käyttö uomassa
- pääuoman kiveäminen ”tukkoon”
- kivien sijoittaminen jyrkän kosken kohdan esim. könkään alapuolelle
- virtauksen säätelyn rakenteet kuten jyrkät betoniset pohjapadot, alivirtauspadot ja kalateiden pohja-aukot
- harjateräkset ja muut rakennustarpeet
- kohtisuoraan tai vinosti virtaa vasten omaan sijoitetut puut, puut ulkokaarteessa ja korkealla vedellä veden alle näkymättömiin jäävät puut
- laiturit virtapaikoissa
- matalat sillat ja rummut

+ Aluetaloudelliset hyödyt

- Suomessa on usein perusteltu kunnostustarpeita myös kalastusmatkailulla, mutta kunnostetulla koskella voi olla kalastuskielto jopa vuosia kunnostuksen jälkeen eikä kalastus tällöin tuo matkailutuloja.
- Melonta ja muu koskivuontoon tai –maisemaan liittyvä virkistyskäyttö eivät ole riippuvaisia kalastusrajoituksista ja –kielloista. Tällöin matkailutuloja kertyy myös ajalta jolloin odotellaan kalakantojen elpymistä kalastusta kestäviksi.
- Melaajat sekä muut vesillä liikkujat tarjoavat ilmaista viihdettä rannoilla kulkeville ihmisille ja koskipuistojen (whitewater park) ylläpitäjät Yhdysvalloissa ovatkin arvioineet, että yhtä koskimeloojaa kohden rannalla on keskimäärin neljä katsojaa.
- Esimerkiksi Hiitolanjoella kalastus on tiukasti rajoitettua ja suurin osa koskella käyneistä vierailijoista ovat muita kuin kalastajia, kuten vapaista koskista kiinnostuneita luontomatkailijoita.

”Kävijämäärä joella kasvaa koko ajan, tammi-syyskuun 2024 välillä kaikilla koskilla kävi noin 15 000 kävijää.” – hiitolanjoki.fi

Virtavesikunnostuksien opit monimuotoiseen käyttöön

→ Viisi kohtaa, jotka on tärkeää ottaa jatkossa huomioon

- Paikallispelisäännöt
- Jokaisen oikeudet on turvattava → koskimelontaa ei voi kieltää!
- Turvallinen monikäyttöinen koski -> asiantuntijoiden kuunteleminen suunnittelu- ja toteutusvaiheessa.
- Ei suoraan lupasuunnittelusta toteutukseen → rakentamissuunnittelulle tulisi myös olla aikaa.
- Monimuotoinen ennallistettu koski tuo heti virkistys- ja liikunta-arvoa, vaikka kalastus olisi kielletty.

Sysmän Virtaankosken ennallistaminen 2024-2025

Esimerkkinä Bend Whitewater Park - mitä padon osittainen purku ja kosken muotoilu mahdollistaa monimuotoisen käytön osalta

The project is made up of three distinct channels:

1. The Passageway Channel with modest rapids for people floating the river with tubes,
2. The Whitewater Channel with four wave features for more experienced whitewater enthusiasts, and
3. The Habitat Channel, with no public access, provides habitat to local and migratory wildlife.

➔ Significantly increased habitat diversity along the river!

Bend whitewater park has \$4.8M annual economic impact

Kunnostetaan koskia yhdessä!

Suomen Melonta- ja Soutuliitto, koskimelonnän olosuhdetyöryhmän puolesta, Jonne Hirvonen

 +358 50 4871572

 jonne.hirvonen@smsl.fi

 Suomen Melonta- ja Soutuliitto ry
Valimotie 10
FI-00380 Helsinki

